

Bijlage VWO
2016

tijdvak 1

Grieks

Tekstboekje

Cyrus en Tomyris

1 Ἐπεῖτε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεια, νυκτὸς ἐπελθούσης εἶδε ὄψιν εὐδῶν ἐν τῶν
2 Μασσαγετέων τῇ χώρῃ τοιήνδε· ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὄραν τῶν
3 Ὑστάσπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας καὶ
4 τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπει δὲ τῷ
5 Ἀρσάμεος, ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσβύτατος, ἐὼν
6 τότε ἡλικίην ἐς εἴκοσιν ἔτα, καὶ οὗτος κατελέλειπτο ἐν Πέρσῃσι·
7 οὐ γὰρ εἶχε κω ἡλικίην στρατεύεσθαι. Ἐπεὶ ὦν δὴ ἐξηγέρθη ὁ Κῦρος, ἐδίδου
8 λόγον ἐωυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μεγάλη εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας
9 Ὑστάσπεα καὶ ἀπολαβὼν μόνον εἶπε· “Ὑστασπες, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων
10 ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὡς δὲ ταῦτα ἀτρεκέως οἶδα, ἐγὼ σημανέω.
11 Ἐμεῦ θεοὶ κήδονται καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα· ἤδη ὦν ἐν
12 τῇ παροιχομένη νυκτὶ εὐδῶν εἶδον τῶν σῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα
13 ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην
14 ἐπισκιάζειν. Οὐκ ὦν ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος ταύτης οὐδεμία τὸ μὴ οὐ
15 κείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. Σὺ τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω ἐς Πέρσας
16 καὶ ποίειε ὅκως, ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὥς μοι
17 καταστήσεις τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον.”

18 Κῦρος μὲν δοκέων οἱ Δαρεῖον ἐπιβουλεύειν ἔλεγε τάδε· τῷ δὲ ὁ δαίμων
19 προέφαινε ὡς αὐτὸς μὲν τελευτήσῃ αὐτοῦ ταύτη μέλλοι, ἡ δὲ βασιληῖα αὐτοῦ
20 περιχωροῖ ἐς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὴ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοισίδε· “ὦ βασιλεῦ, μὴ
21 εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγονὼς ὅστις τοι ἐπιβουλεύσειε, εἰ δ’ ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς
22 τάχιστα· ὃς ἀντὶ μὲν δούλων ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι, ἀντὶ δὲ
23 ἄρχεσθαι ὑπ’ ἄλλων ἄρχειν ἀπάντων. Εἰ δὲ τίς τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν
24 ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι χρᾶσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι
25 σὺ βούλει.”

26 Ὑστάσπης μὲν τούτοισι ἀμειψάμενος καὶ διαβὰς τὸν Ἀράξεια ἦε ἐς Πέρσας
27 φυλάξων Κῦρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον. Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω
28 ἡμέρης ὁδὸν ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. Μετὰ δὲ ταῦτα Κύρου τε καὶ
29 Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεια,

30 λειφθέντος δὲ τοῦ ἀχρηίου, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορίας τοῦ
 31 στρατοῦ τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευσεν ἀλεξομένους καὶ
 32 τὴν προκειμένην ἰδόντες δαΐτα, ὡς ἐχειρώσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες
 33 ἐδαίνυντο, πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου ἠΐδον. Οἱ δὲ Πέρσαι
 34 ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν σφεων ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας
 35 ἐζώγησαν, καὶ ἄλλους καὶ τὸν τῆς βασιλείης Τομύριος παῖδα,
 36 στρατηγέοντα Μασσαγετέων, τῷ οὖνομα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ πυθομένη
 37 τὰ τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα πέμπουσα κήρυκα
 38 παρὰ Κῦρον ἔλεγε τάδε· “ Ἄπληστε αἵματος Κῦρε, μηδὲν ἐπαρθῆς τῷ
 39 γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμπιπλάμενοι
 40 μαίνεσθε οὕτως ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα ἐπαναπλέειν ὑμῖν
 41 ἔπεα κακά, τοιοῦτῳ φαρμάκῳ δολώσας ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ'
 42 οὐ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. Νῦν ὦν μευ εἶ παραινέουσιν ὑπόλαβε τὸν
 43 λόγον· ἀποδοῦς μοι τὸν παῖδα ἄπιθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἀζήμιος,
 44 Μασσαγετέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας· εἰ δὲ ταῦτα οὐ
 45 ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμνυμί τοι τὸν Μασσαγετέων δεσπότην, ἢ μὲν σε ἐγὼ
 46 καὶ ἄπληστον ἐόντα αἵματος κορέσω.”

Herodotus, Historiën 1.209-212

Aantekeningen

- regel 1 **περαιόομαι** oversteken
 regel 4 **ἐπισκιάζω** overschaduwen
 regel 7 **ἐξεγείρομαι** ontwaken
 regel 11 **προδείκνυμι** aankondigen
 τὰ ἐπιφερόμενα dreigingen
 regel 14 **ἐπισκιάζω** overschaduwen
 regel 20 **περιχωρέω ἐς** terechtkomen bij
 regel 30 **ἀχρηίου = ἀχρείου**
 ἢ τριτημορίς, -ίδος het derde deel
 regel 39 **ἀμπέλινος** van de wijnstok
 regel 40 **ἐπαναπλέω** komen bovendrijven
 regel 41 **δολόω** bedriegen
 regel 43 **ἀζήμιος** zonder straf
 regel 44 **ἢ τριτημορίς, -ίδος** het derde deel
 regel 45 **ἐπόμνυμι + accusativus** zweren bij

Cambyses in Egypte

1 Καμβύσης δέ, ὡς λέγουσι Αἰγύπτιοι, αὐτίκα διὰ τοῦτο τὸ ἀδίκημα ἐμάνη, ἐὼν
2 οὐδὲ πρότερον φρενήρης. Καὶ πρῶτα μὲν τῶν κακῶν ἐξεργάσατο τὸν ἀδελφεὸν
3 Σμέρδιν ἐόντα πατρὸς καὶ μητρὸς τῆς αὐτῆς, τὸν ἀπέπεμψε ἐς Πέρσας φθόνῳ
4 ἐξ Αἰγύπτου, ὅτι τὸ τόξον μόνος Περσέων ὅσον τε ἐπὶ δύο δακτύλους εἴρυσσε,
5 τὸ παρὰ τοῦ Αἰθίοπος ἦνεικαν οἱ Ἴχθυοφάγοι· τῶν δὲ ἄλλων Περσέων οὐδεὶς
6 οἶός τε ἐγένετο. Ἀποικομένου ὦν ἐς Πέρσας τοῦ Σμέρδιος ὄψιν εἶδε ὁ
7 Καμβύσης ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε· ἐδόκεέ οἱ ἄγγελον ἐλθόντα ἐκ Περσέων
8 ἀγγέλλειν ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασιληίῳ ἰζόμενος Σμέρδις τῇ κεφαλῇ τοῦ
9 οὐρανοῦ ψαύσειε. Πρὸς ὧν ταῦτα δείσας περὶ ἐωυτῷ μὴ μιν ἀποκτείνας ὁ
10 ἀδελφεὸς ἄρχη, πέμπει Πρηξάσπεα ἐς Πέρσας, ὃς ἦν οἱ ἀνὴρ Περσέων
11 πιστότατος, ἀποκτενέοντά μιν. Ὁ δὲ ἀναβὰς ἐς Σοῦσα ἀπέκτεινε Σμέρδιν, οἱ
12 μὲν λέγουσι ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα, οἱ δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν
13 προαγαγόντα καταποντῶσαι. Πρῶτον μὲν δὴ λέγουσι Καμβύση τῶν κακῶν
14 ἄρξαι τοῦτο, δεύτερα δὲ ἐξεργάσατο τὴν ἀδελφεὴν ἐπισπομένην οἱ ἐς
15 Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοίκεε καὶ ἦν οἱ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεή. Ἔγημε δὲ αὐτὴν
16 ὦδε· οὐδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν πρότερον τῆσι ἀδελφεῆσι συνοικέειν Πέρσαι·
17 ἠράσθη μῆς τῶν ἀδελφεῶν Καμβύσης καὶ ἔπειτα βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι
18 οὐκ ἐωθότα ἐπενόεε ποιήσειν, εἴρετο καλέσας τοὺς βασιληῖους καλεομένους
19 δικαστὰς εἴ τις ἔστι κελεύων νόμος τὸν βουλόμενον ἀδελφεῆ συνοικέειν. Οἱ δὲ
20 βασιλῆιοι δικασταὶ κεκριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσέων, ἐς οὓς ἀποθάνωσι ἢ
21 σφι παρευρεθῆ τι ἀδικον, μέχρι τούτου· οὗτοι δὲ τοῖσι Πέρσησι δίκας
22 δικάζουσι καὶ ἐξηγηταὶ τῶν πατρίων θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους
23 ἀνάκειται. Εἰρομένου ὦν τοῦ Καμβύσεω ὑπεκρίνοντο [αὐτῷ] οὗτοι καὶ δίκαια
24 καὶ ἀσφαλέα, φάμενοι νόμον οὐδένα ἐξευρίσκειν ὃς κελεύει ἀδελφεῆ
25 συνοικέειν ἀδελφεόν, ἄλλον μέντοι ἐξευρηκέναι νόμον, τῷ βασιλεύοντι
26 Περσέων ἐξεῖναι ποιέειν τὸ ἂν βούληται. Οὕτω οὔτε τὸν νόμον ἔλυσαν
27 δείσαντες Καμβύσεα, ἵνα τε μὴ αὐτοὶ ἀπόλωνται τὸν νόμον περιστέλλοντες,
28 παρεξέυρον ἄλλον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμέειν ἀδελφεάς. Τότε μὲν δὴ
29 ὁ Καμβύσης ἔγημε τὴν ἐρωμένην, μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε καὶ

30 ἄλλην ἀδελφεὴν· τουτέων δὴ τὴν νεωτέραν ἐπισπομένην οἱ ἐπ’ Αἴγυπτον
 31 κτείνει. Ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτῆς διζὸς ὥσπερ περὶ Σμέρδιος λέγεται λόγος.
 32 Ἕλληνες μὲν λέγουσι Καμβύσεια συμβαλεῖν σκύμνον λέοντος σκύλακι κυνός,
 33 θεωρεῖν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην, νικωμένου δὲ τοῦ σκύλακος ἀδελφεὸν
 34 αὐτοῦ [ἄλλον σκύλακα] ἀπορρήξαντα τὸν δεσμὸν παραγενέσθαι οἱ, δύο δὲ
 35 γενομένους οὕτω δὴ [τοὺς σκύλακας] ἐπικρατῆσαι τοῦ σκύμνου. Καὶ τὸν μὲν
 36 Καμβύσεια ἤδεσθαι θεώμενον, τὴν δὲ παρημένην δακρῦειν. Καμβύσεια δὲ
 37 μαθόντα τοῦτο ἐπειρέσθαι δι’ ὅτι δακρῦει, τὴν δὲ εἶπειν ὡς ἰδοῦσα τὸν
 38 σκύλακα τῷ ἀδελφεῷ τιμωρήσαντα δακρῦσειε, μνησθεῖσά τε Σμέρδιος καὶ
 39 μαθοῦσα ὡς ἐκείνῳ οὐκ εἶη ὁ τιμωρήσων. Ἕλληνες μὲν δὴ διὰ τοῦτο τὸ ἔπος
 40 φασὶ αὐτὴν ἀπολέσθαι ὑπὸ Καμβύσειῳ, Αἰγύπτιοι δὲ ὡς τραπέζῃ
 41 παρακατημένων λαβοῦσαν θρίδακα τὴν γυναῖκα περιτίλαι καὶ ἐπανειρέσθαι τὸν
 42 ἄνδρα κότερον περιτετιλμένη ἢ δασέα ἢ θρίδαξ ἐοῦσα εἶη καλλίων, καὶ τὸν
 43 φάναι δασέαν, τὴν δε εἶπειν· “Ταύτην μέντοι κοτὲ σὺ τὴν θρίδακα ἐμιμήσαιο,
 44 τὸν Κύρου οἶκον ἀποψιλώσας.” Τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπεδηῖσαι αὐτῇ ἐχούσῃ ἐν
 45 γαστρὶ, καὶ μιν ἐκτρόσασαν ἀποθανεῖν.

Herodotus, Historiën 3.30-32

Aantekeningen

<i>regel 2</i>	φρενήρης bij zijn verstand
<i>regel 13</i>	καταποντόω doen verdrinken
<i>regel 20</i>	ἐς οὗ tot het moment dat
<i>regel 21</i>	παρευρίσκω + <i>dativus</i> vinden bij
<i>regel 22</i>	ὁ θεσμός gewoonte
<i>regel 22-23</i>	ἀνάκειμαι ἐς terechtkomen bij
<i>regel 28</i>	παρεξυρίσκω erbij vinden
<i>regel 30</i>	ἐπέπομαι <i>aoristus</i> ἐπέσπομην volgen
<i>regel 32 en 35</i>	ὁ σκύμνος welp
<i>regel 32 en 33</i>	ὁ σκύλαξ, -ακος rup
<i>regel 34</i>	ἀπορρήγνυμι losrukken
<i>regel 41</i>	παρακάτημαι zitten bij
<i>regel 41, 42 en 43</i>	ἡ θρίδαξ, -ακος krop sla
<i>regel 41 en 42</i>	περιτίλλω rondom afplukken
<i>regel 42 en 43</i>	δασύς met veel bladeren
<i>regel 44</i>	ἀποψιλώω kaalplukken
	ἐμπεδάω een schop geven
<i>regel 45</i>	ἐκτρόσασαν na een miskraam

Tekst 3

De Lydische koning Croesus bereidt een veldtocht tegen de Perzen voor. In onderstaande tekst spreekt de Lydiër Sandanis een negatief advies over die plannen uit.

- 1 “ ὦ βασιλεῦ, ἐπ’ ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ σκυτίνας
2 μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα φορέουσι, σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα
3 ἐθέλουσι, ἀλλ’ ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχέαν. Πρὸς δὲ οὐκ οἴνω
4 διαχρέωνται, ἀλλὰ ὑδροποτέουσι, οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν
5 οὐδέν. Τοῦτο μὲν δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσειαι, τοῖσί γε μὴ ἔστι μηδέν;
6 Τοῦτο δέ, ἦν νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀποβαλέεις. Γευσάμενοι γὰρ τῶν
7 ἡμετέρων ἀγαθῶν περιέζονται οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. Ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι ἔχω
8 χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιέουσι Πέρσησι στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.”
9 Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Κροῖσον. Πέρσησι γάρ, πρὶν Λυδούς
10 καταστρέψασθαι, ἦν οὔτε ἀβρὸν οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν.

Herodotus, Historiën 1.71.2-4

Aantekeningen

- regel 1 παρασκευάζει 2e persoon enkelvoud medium indicativus
regel 1 en 2 σκύτινος van huden gemaakt
regel 2 ἢ ἀναξυρίς, -ίδος broek
regel 3 Πρὸς bijwoord
regel 4 ὑδροποτέω water drinken
τὸ σῦκον vijg
τρώγω eten
regel 5-6 Τοῦτο μὲν ... Τοῦτο δέ Enerzijds ... Anderzijds
regel 5 σφεας = αὐτούς
ἀπαιρήσειαι 2e persoon enkelvoud medium indicativus
regel 6 ἦν = εἰ ἄν
μάθε besef dan wel
regel 7 περιέχομαι eraan vasthouden
ἀπωστός weg te krijgen
regel 8 ἐπὶ νόον ποιέω + dativus iemand op het idee brengen
regel 9 γάρ inderdaad
regel 10 καταστρέψασθαι Vul aan als onderwerp van de A.c.l.: zij
(nl. de Perzen)
ἀβρός luxe